
ІЛЬНИЦЬКА Л.В.,
кандидат філософських наук,
м. Київ, Україна

ЕСТЕТИЧНО-ВИХОВНІ ЗАСАДИ УРБАНІСТИКИ

Теоретичний погляд на урбаністику як на специфічну палітру особливих наукових орієнтирів завдяки засобам художньої виразності спонукає віднайти естетично-виховні наголоси у творах мистецтва, де монументальні риси великого міста розкривають ціннісні виміри індустріально-промислового середовища постійних змін. Первинною основою при проведенні таких пошуків слугує виняткова майстерність творчих діячів. Відтак, процеси виявлення виховного призначення мистецтва, у колі запропонованої тематики, допомагають сформувати своєрідний методологічний супровід унікальних термінологічних джерел. Втім, домінанти міського способу буття розгортають свої внутрішні засади, спираючись на понятійну основу художньої урбаністики, яка, в свою чергу, вбираючи у себе образні висловлювання мегаполісного існування, створює сприятливі передумови для проведення детального та якісного аналізу проанонсованої проблеми.

Ключові слова: естетичне виховання, урбаністичне середовище, художня урбаністика, містобудування.

Теоретический взгляд на урбанистику как на специфическую палитру особенных научных ориентиров, благодаря средствам художественной выразительности, приоткрывает значения воспитательно-эстетических задач произведений искусства, ведь именно в них монументальные черты большого города выделяются наиболее ярко на фоне ценностных измерений индустриально-промышленной среды. Первичной основой при проведении такого рода поисков служит исключительное мастерство одаренных мастеров искусства. Вместе с тем, процессы выявления воспитательного предназначения художественной практики помогают сформировать своеобразное методологическое сопровождение уникальных терминологических истоков, так как доминанты городского способа бытия разворачивают свои внутренние принципы, опираясь на понятийную основу художественной урбанистики, которая вбирая в себя образные

выражения мегаполисного существования, создает благоприятные условия для проведения детального анализа проанонсированной проблематики.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, урбанистическая среда, художественная урбанистика, градостроительство.

The theoretical sight at urbanistic processes as on a specific palette of especial scientific reference points, thanks to means of art expressiveness, slightly opens values of the aesthetic education problems of works of art, after all in them monumental lines of a big city open the valuable measurements of the industrial environment of constant changes. The subtle skill of the presented masters of art serves as a primary basis at carrying out of such searches exclusive. At the same time, processes of revealing of educational mission of art practice help to generate original methodological support of unique terminological sources as dominants of a city way of life develop the internal principles, leaning against a conceptual basis of urbanistic art, which incorporating image modes of city existence, creates favorable conditions for realization of the detailed and high-quality analysis.

Key words: aesthetic education, urbanization, urbanistic art, town-planning.

Постановка проблеми. Урбаністичне середовище великих міст пропонує іншу парадигму самоусвідомлення. Раціональне функціонування мегаполісних вимірів вимагає винайти ті засади індивідуального розвитку, які б спонукали розгледіти у швидкоплинних інформаційних течіях барвистого сьогодення власну гармонійну основу у споконвічних духовних джерелах художньої краси, адже естетично гнучка вимова творів мистецтва завжди пропонує власну виховну програму, що висвітлюється палкими образами доволі насиченого композиційного багатоголосся, укоріненого суголосною цілісністю такого амбівалентного поняття як художня урбаністика.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Запропонована проблема-

тика у даному понятійному контексті розглядається вперше. Проте, наукові виміри, на яких базується стаття, спираються саме на теоретичні здобутки вітчизняних дослідників. Зокрема, ґрунтовна праця Віри Фоменко «Українська урбаністична проза XX століття» [2] дає змогу досягнути безмежності естетичних площин літературних творів. Безперечно, у зазначеній роботі мова йде про відомий роман Валер'яна Підмогильного «Місто» [1].

Невирішені раніше частини загальної проблеми, яким присвячується стаття. Особливість аналізу урбаністичної моделі розвитку людства проявляє багаторівневість своїх складних якостей і при встановленні сучасних естетичних можливостей такого цілеспрямованого європейського методологічного вектору як виховання мис-

тецтвом. Важливість цього авторського погляду розкриває свої чинники, і при зануренні у виміри міського світу, насамперед за допомогою засобів «художньої урбаністики», адже цей спосіб аналітики дозволяє виявити суперечливий візерунок прихованих значень мегаполісного середовища.

Мета статті полягає у винайденні термінологічних площин усвідомлення естетично-виховних значень урбаністики.

Виклад основного матеріалу. Урбаністична пектораль джерел сьогодення демонструє нагромадження різноманітних відтінків оточуючої містобудівної дійсності. Авторські архітектурні рішення вибудовуються у звичний малюнок-маршрут по-де-коли тривіальної щільної повсякденності. Площини історії майорять символічними апокрифами, але це вітражна колекція минулого. Отже, краса внутрішніх хвилюючих значень споруд, вулиць не приховує свого величного зображення і вже у завісах реконструйованих механізмів «нарративного дискурсу наближення часу» постають важливі для збереження маловивчені прадавні скарби раннього зодчества.

Урбаністичне середовище ледь помітно, майже похапцем, викладає суміжні довершені незабутні відтінки поруч із вірогідними багатоповерховими нарисами звичної житлової забудови. Функціональне плекання якісної комфортності домінує, створює інші передумови до плекання мандрівного особистісного світу порозуміння з переліком рухливої міської декорації задля оформлення поглибленого внутрішнього бачення власних поглядів на сучасні прояви естетичної гармонії. Відтак, відстані далеких напрацьованих стилістичних програм поєднуються не у гамірний хаос заклопотаних вулиць, а у індивідуальний

комунікативний простір довколишніх настроїв-маршрутів, глузливу темпераментність чи стриманий спокій яких відчуває справжній спостережливий розум митця. Придивляючись до непостійності рис загальних контурів життя, дитяча свідомість безпосередньо зіштовхується з жорстким регламентом соціальних змін – «бар'єрним скупченням урбаністичних моделей поведінки». Чи обережно проходить процес пристосування до нової якості життя? Зображення сьогодення виблискує по-різному. Навіювання полонять незміцнені уявлення. Тому, відповідально-пронизливе попередження про хисткі риси вибору пригнічених або щасливих доленосних мандрівок зобов'язаного неодмінного виходу у відкрите море дорослого клопоту зупиняється разом із дітьми перед зачиненими дверима та відкритими можливостями урбаністичного середовища. Діячі мистецтва досліджують небезпечні непрозорі конфліктні схили, розвіюють міфічні пунктири у невимушеній формі художнього висловлювання. Цей засіб естетичного повідомлення узгоджує специфіку емоційних ситуативних припущень, деталізує зовнішню інформацію перебування у міському просторі маловідомих людей, конкретизуючи прикладами сюжетної динаміки чи зануренням у колористичний серпанок індустріальної пейзажності. Тобто, органічний спосіб новаторського проведення докладних ілюстрацій і порівнянь дозволяє авторам відомих творів знайти цікаву основу образномовленнєвих виховних засад, яка базується на категоріальних принципах естетичних канонів критичного співставлення зразків усвідомлення значень традицій минулих епох з інформаційно-технічними навантаженнями урбаністичної сучасності.

Невмирущий діалог з мистецтвом дозволяє включити у виклад освітньої програми систему довготривалих значень, у яких зберігається своєрідність місцевого колориту в нюансах вибагливих протиріч сьогодення щодо вимог до соціальної поведінки. Роз'яснення хаотичних викривлень пришвидшених домінант успішності збігається із завданнями мегаполісних центрів – об'єднати зовнішнім виразом щастя загальний особистісний перехід при обмежених можливостях утисненої буденності. Відтак, новелістичні свідчення Е. Хемінгуейя, Е. Золя, В. Підмогильного аналізують соціальний стан міста. Твори цих майстрів прозового слова не приділяють багато уваги архітектурним компонентам – декоративно-стилістичному вигляду вуличних перехресть. Безпосередньо саме місто стає головним дієвим виміром у розповідному спостереженні за кардинальними суспільними змінами, а на тлі самостійного існування міста – життя людини, головного героя постає як доречна екранізація виразного вибору тих поведінкових рис, які надає місто при спілкуванні з власним ситуативним герменевтичним маршрутом, адже кордони вулиць зміцнюють віражі доль.

Маленький світ окремої людини у розрізі масштабної панорами розбудови містобудівної центричності – це майже закономірна літературна тематика першої половини ХХ-го століття. Індустріально-промислові дороги урбаністичних коливань розгойдують і завзяті струмені невизначеного життя Степана Радченко – головного героя відомого роману Валер'яна Підмогильного «Місто». Твір був повністю дописаний у 1927 році. За критичними твердженнями Валерія Шевчука: «роман написано як психологічний твір... Герой роману – це тип отакого

собі завойовника, який рушив на місто, щоб покласти його собі під ноги» [1, с. 14, 15].

Інколи час міста співпадає з індивідуальним часом усвідомлення особистісного призначення – це, за В. П. Підмогильним, відбувається тоді, коли поштовхи кожної доби вміщують простір усього міста, що врешті-решт, і формує нові соціально-естетичні принципи організації сучасних урбаністичних ідеалів кожного індивіда – не тільки столичного мешканця, але й тих, хто віддалено відчуває мету, а можливо ілюзії багатоповерхового вирію характерної розгалуженої монументальності. У цьому серпанку запропонованих містом строкатих взаємовідносин людина має самостійно орієнтуватися. Прозовими кмітливими відгінками-коментарями Валер'ян Підмогильний виховує у читача смак наповнено відкривати естетичний перелік критичних властивостей до відчуття не вірогідних, проте, прихованих суперечностей загостреного повсякденного клопоту про ймовірний пафос приєднання до грандіозної, хоча і в'язкої площини мегаполісних ресурсів. Письменник так охарактеризовує мовчазний діалог головних героїв з суворими думками міста, сприйняття яких ретранслюється на сторінках твору засобами літературної колористики: «контраст похмурих споруд над берегом і безжурності здавався Надійці разючим і чарівним... місто, що віддалік було біле від сонця й легке, тепер важко нависало над нею згори» [1, с. 26, 27]. Отже, естетичні уявлення про буття міста, як ідеального осередку злагоди, не відповідають реалістичним зрізам – велич виглядає стереотипною туристичною мандрівкою посеред зображеного призначення урбаністики – демонструвати постійно трансформуючий характер багато-

змістовних функцій міста. «Блискучі вогні, гуркіт і дзвінки трамваїв, що схрещувалися тут і розбігались, хрипке виття автобусів, що легко котились громіздкими тушами... разом з глухим гомоном людської хвилі раптом урвали його заглибленість. Прихилившись до муру, притискуваний нахабними накотами юрби, хлопець стояв і дивився, блукаючи очима вздовж вулиці й не знаходячи її меж» [1, с. 45].

Таким чином, принагідно, роман Валер'яна Петровича Підмогильного яскраво демонструє той літературний факт, коли явище урбаністики на рівні творчого узагальнення пояснюється не типовим комплексом цікавих письменницьких зосереджень. Втім, безпосередньо сам процес надання сучасним полісемантичним сегментам міської культури завдяки зображенням письменником урбаністичним цінностям у колі прозової форми відкриває інші рівні наукового заглиблення, які, в свою чергу, спираючись вже на п'єдестал здобутих у творчій роботі індивідуальних естетичних сенсів, складають внутрішнє середовище діалогу міста з діячами мистецтва. Така картина переказу урбаністичних поглядів засобами мистецтва на теренах проходження співставлення ускладнених сучасних контрверсійних протиріч ніби зі способом пізнання довколишньої дійсності у витончених літературних барвах стилістичної уможлидності на теоретичному рівні обґрунтовується доволі приблизно. Проте, унікальні наукові досягнення вітчизняних дослідників підтверджують можливість самостійного відтворення методологічних конструктивних ланок, які б вдало закріпили важливі здобутки літературного естетичного досвіду при розкритті значень урбаністичного середовища. Прикладом таких роздумів слугує наукова робота Віри

Григорівни Фоменко – «Українська урбаністична проза ХХ століття» [2]. На думку В. Фоменко: «ланцюжок: місто – урбанізація – людина – суспільство, – відіграє важливу роль у становленні урбаністичної літератури» [2, с. 2]. У своєму термінологічно насиченому дослідженні вітчизняний науковець вводить у обіг поняття «художня урбаністика». Своєрідна специфіка художньої урбаністики пояснюється тематичним обсягом літературного призначення – розкривати композиційно-сюжетні пріоритети, насамперед, прозових творів, символи яких позначають особливу естетику урбаністичного дискурсу. Адже, як стверджує Віра Фоменко: «сучасний літературний процес репрезентує поширення й утвердження урбаністичної домінанти як універсальної духовно-мистецької теми, а поява та розвиток мегаполісів, які характеризуються соціальною невизначеністю, непевністю, експериментальними пошуками, сумнівами, у літературі відтворюються як безкінечний потік художніх інновацій» [2, с. 8]. Слід також додати, що у своїй роботі дослідниця не приділяє особливої уваги знакам деталізації палітри естетично-вибагливих відтінків української урбаністичної прози. Тому, вже згадане при аналізі твору Валер'яна Підмогильного авторське поняття «літературна колористика», основа якого спирається на таке термінологічне ускладнення як «колорит у літературі» вміщує багатоплановість розповідних нюансів, фарбуючи характерні мовлинневі умовиводи, в даному разі інтонаціями, що позначають монументальні риси урбаністичної культури. Відтак, цей цілеспрямований естетичний супровід, навіть у межах коментуючих чинників аналізу, стає носієм виховної багатоступеневості зазначеної коло-

ритної образної детальності, що подарована самобутнім прозовим стилем видатних письменників ХХ століття.

На перший погляд, прямолінійність урбаністичних висловлювань виявляє доволі складні для трансформації образи міського середовища, а у поєднанні з індивідуальною системою соціальних усвідомлень термінологічний рівень класичної предметної транскрипції зіштовхується з дуальністю поведінкових переміщень, розгалуженість яких постійно перетинається з умовними сполученнями довготривалого ареалу проживання. Отже, носії сучасної культури – це носії здебільшого місцевих відбитків соціальної амбівалентності.

Відомий український науковець Семашко Олександр Миколайович розглядав феномен міста у контексті «соціально-культурних проблем урбанізації» [3]. Спираючись на значення міста «як цілісної системи», Семашко О. М. зазначає, що «урбанізація – процес зосередження людей у великих містах, створення специфічної культури великих міст, результат характерного способу суспільного життя і відповідного поширення цих явищ на все суспільство» [3, с. 96]. Тобто, закономірним є загальнозрозумілий, напроцуд, очевидний мотив, коли урбаністичний характер міста розтуляє свої кордони перед міським способом життя, що відзначається перевагою «вторинних контактів – ділових, короткочасових, анонімних зв'язків» [3, с. 98]. Безмежність індивідуального світу людини відтісняється причинно-наслідковою експансією направлено соціального візерунку. За цих обставин, гармонія романтичності підтримується не традиційними компонентами символічного кола витонченої стилістики пластичних рис досконалої чуттєвості, а модальним лінійним

сенсорно-мінімалістичним малюнком комфортної варіативності «хай-теку».

Зрештою, урбаністичний перебіг життя у мегаполісному функціонуванні передбачає реалізацію своєї індивідуальної ціннісної програми, з відповідним призначенням векторів слухної мобільної поведінки, органічно притаманних соціальним площинам «мегаполісної культури». Разом з тим, темп здійснення цієї ціннісної парадигми має співпадати з активними не тільки зовнішніми, так би мовити, містобудівними змінами, але й іншими впливовими комплексними явищами багатоповерхового проживання. Відповідно, «поліфункціональність міста зумовлює різноманітність його культурного середовища, сприяючи як виходу за територіальні межі, так і перерозподілу людських контактів, складанню культурних інновацій, можливостей вибору форм дозвілля, поведінки» [3, с. 101]. Втім, розмаїтість гнучких пропозицій міської інфраструктури відтісняється аспектами соціального обмеження і заперечення природнього перебігу людського існування, адже, не помічаючи проблему впливу повсякденного урбаністичного колооберту, висувуються інакші умови опосередкованого проживання задля зручного та якісного відчуття себе у насиченій мегаполісній системі координат.

Чи не несподівано з'являються риси сучасної урбаністичної забудови багатоцільового – суспільно-важливого призначення? Ставлячи це запитання знаходимо відповідь у історичному ракурсі, зануреному у архітектурних кроках європейської неокласицистичної стилістики ХVІІІ-го сторіччя. «Місто як місце зосередження суспільного життя стає головною темою: у вигляді античних храмів споруджуються не тільки палаци і собори, але й театри,

казарми, лікарні, ринки; зачепленою є сама тканина міської структури: прокладаються вулиці, планування включає у себе організацію площ і парків, тобто, народжується саме поняття урбаністики у сучасному сенсі» [4, с. 232].

Ситуативні пропозиції вібруючих акцентів відображаються у вимірах художньої урбаністики навіть і тоді, коли мова заходить про відтворення еклектичної багатошарової декорції міста у пейзажному відлунні. Велике місто як щільний унікальний конгломерат споруджених вершин, зміцнений на початку свого розвитку індустріальною могутністю, володіє неабиякою емоційною потужністю, виразну вимову якого підхоплюють та вдало занотовують пензлі видатних сучасних митців.

Експериментуючи, художник має творчу можливість самостійно відображати завуальовані перехрестя мисленнєвих урбаністичних площин, сприйняття яких притиснуте запереченнями природнього розвитку у сталих зв'язках набутих закономірностей. Тому, задля органічної художньої розповіді, митцю потрібно вивільнити з-під зовнішніх фасадів нерухомих об'єктів не ортодоксальність реалістичного охоплення панорамних краєвидів, а розкрити середовище ваємодії урбаністичних джерел з перспективою по-де-коли закономірного, наприклад, промислового розвитку певного міста. Тобто, естетика здатністю художньої експлікації відтворює на полотнах ледь помітний поліхромічний життєпис рядків вулиць, транспортних артерій, де чітка організація великих сполучень надає індустріальним спорудам ціннісну необхідність притулитися до звичних зразків багатопверхових креслень. Аналізуючи засобами живопису призначення міста, безпосередньо сам художник наділений творчим правом дивитися

на велич урбаністичного середовища очима його мешканців.

На вітчизняному образотворчому олімпі існує плеяда митців, тематика творчості яких тісно пов'язана із станковими пошуками віддано закарбувати пейзажними рухами вагому цілісність урбаністичних пунктирів сьогодення. При аналізі цієї здатності, перш за все, слід звернути увагу на урбаністично-індустріальні пейзажні витвори Євгенія Вікторовича Ромашко – віце-президента Міжнародної федерації художників ЮНЕСКО. Народжений у Запоріжжі, Є. В. Ромашко розуміє масштабну комплексність краси рідного промислового міста, що виринає у діяльнісній монументальності виробничого призначення. «Місто повстає перед глядачем рухливим організмом, у якому все – від повітряної хвилі до стійких архітектурних зведень – живе і відчуває» [5, с. 38]. Картини «Індустріальний пейзаж. Запоріжжя», «Залізничний вокзал у місті Запоріжжя» (обидві створені у 2005 р.) підтверджують новими вдалими образними словосполученнями непередбачуваний зміст талановитого художнього занурення у світ урбаністики. Дослідниця творчості Євгенія Ромашко – Марія Вяжевіч, стверджує, що при існуючому ритмі життя «люди поспішають по справах, занурені у свої думки, пробігають повз будівлі, скульптуру, ковану огорожу, не надаючи належної уваги, адже все це здається їм таким звичним і знайомим. Митець прагне компенсувати інколи несправедливе відношення до краси і чарівності міста, запрошуючи глядача зупинитися і з доброю зацікавленістю зазирнути у його таємниче життя» [5, с. 39]. Таким чином, сучасна художня пейзажна витонченість вбирає у себе витоки безпосереднього характеру мегаполісного життєвого світу, відбитки

якого від соціального прискорення кризового світовідчуття до гармонійних ліній зовнішнього схоплення архітектурного навантаження існують на живописних полотнах у вимірах естетичної приналежності до індивідуальних пошуків, щоб зрозуміти видовищне багатоголосся міста.

Висновок. Твори літератури та живопису, по-перше, стають естетичним супроводом до виховного способу розуміння ускладненої не тільки зовніш-

ньої, але і внутрішньої структури буття людини у мегаполісних центрах, а по-друге, витончені роботи відомих митців створюють засобами «художньої урбаністики» пояснювальні сенси до складних протиріч швидкозмінних, ритмічних рухів сучасного життя. Відтак, естетично-виховні засади урбаністики дозволяють поглиблено вивчати унікальні якості специфічних висловлювань сучасних витворів мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Підмогильний В. П. Місто: Роман та оповідання / В. П. Підмогильний – К.: Веселка, 1993. – 351 с.
2. Фоменко В. Г. Українська урбаністична проза ХХ століття: еволюція, проблематика, поетика: автореф. дис... д-ра філол. наук: 10.01.01 / В.Г. Фоменко; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т.Г. Шевченка. – К., 2008. – 40 с.
3. Соціологія культури // О. М. Семашко, В. М. Піча, О. І. Погорілий. – К.: Каравела, Львів: Новий світ – 2000, 2002. – 334 с.
4. Всеобщая история искусства. Живопись, архитектура, скульптура, декоративное искусство. – М.: Астрель: АСТ, 2010. – 414 с.
5. Вяжевич М. Евгений Ромашко: Художественный альбом. – М.: Белый город, 2006 – 48 с.

ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Pidmogilnyi, V. P. (1993) *Town: novel*. Kyiv: Veselka, 351 p. [in Ukr.]
2. Fomenko V.G. (2008) *Ukrainian XXth century urbanistic prose: evolution, subject matter, poetics*. Doctoral thesis in Philology. Kyiv: Institute of Literature named after T.G. Shevchenko, 45 p. [in Ukr.]
3. Semashko O., Picha V., Pogoriliy O. (2002) *Culture sociology*. Kyiv: Karavela, Lviv: Noviy Svit – 2000, 351 p. [in Ukr.]
4. Instituto Geografico De Agostini (2010) *General history of art*. Moscow: AST, 414 p. [in Russian]
5. Viyzevich M. (2006) *Evgenie Romashko*. Moscow: White city, 48 p. [in Russian]